

Jón Kristjánsson  
fiskifræðingur  
Krosshömrum 7A,  
112 Reykjavík

Símar: 587 9779, 892 7864  
jonkr@mmedia.is

*Alþingi*  
*Erindi nr. P 132/1656*  
*komudagur 19.4.2006*

Reykjavík, 18. apríl 2006

## Umsögn um frumvarp til laga um lax og silungsveiðar

Þingskjal 891 -- 607. mál.

### Inngangur

Ég undirritaður lauk námi í fiskifræði frá Oslóarháskóla 1971. Frá 1970-1986 starfaði ég sem fiskifræðingur á Veiðimálastofnun og hafði rannsóknir og nýtingu stöðuvatna á minni könnu. Má segja að ég hafi hafið seinni tíma rannsóknir á silungi og stöðuvötnum. Auk þess sinnti ég rannsóknum á laxi og ýmsum fyrirspurnum um nýtingu vatnafiska á mínum ferðum um landið, eins og gengur á faliðaðri stofnun. Mér var snemma ljóst að flest vötn landsins voru vannýtt og silungur oft horaður vegna fæðuskorts sem rekja mátti til offjölgunar. Þetta ástand hefur lítið breyst. Hvatt var til aukinnar nýtingar, sérstaklega skyldu veiðar auknar á smáum silungi í því skyni að auka vöxt, holdafar og gæði fisksins almennt. Eftir veru mína á Veiðimálastofnun hef ég starfað sjálfstætt við rannsóknir og ráðgjöf í söltu og ósöltu vatni. M.a. vann ég við fiskeldistryggingar í 6 ár, var sérfræðingur nokkurra tryggingafélaga, skoðaði væntanlega tryggendur, gerði upp tjón og fylgdist með daglegum rekstri í því skyni að minnka tjónaáhættu.

### Áherslur í starfi

Í starfi mínu á Veiðimálastofnun lagði ég m.a. áherslu á nýtingu stöðuvatna, sérstaklega að veiðiréttareigendur (bændur) gættu hagnýtt vötn sín sem tekjulind með veiðum, vinnslu og sölu á silungi. Sérstaklega vil ég nefna Austurlandsverkefni 1983-1988, en það var sérstakt átak í nýtingu veiðivatna á Austurland. Það verkefni fæddi svo af sér smærri verkefni t.d. veiðar í vötnum á Skaga í samvinnu við Norðurlandsdeild Veiðimálastofnunar, þá undir stjórn Tuma Tómassonar. Einnig var ég um árabíl í starfshópi sem hafði það hlutverk að auka tekjur bænda af sínum veiðivötnum. Hvatt var til aukinnar nýtingar, sérstaklega skyldu veiðar auknar á smáum silungi í því skyni að auka vöxt, holdafar og gæði fisksins almennt.

Lagaumhverfið á þeim tíma var mótað af þeirri skoðun að vernda þyrfti silung gegn veiði, annars væri hættu á ferðum. Þetta má rekja allt aftur til ráðlegginga Bjarna Sæmundssonar frá níttjándu öld þar sem hann ráðlagði að stækka möskva til að vernda ungvíði og hlífa hrygningarfiski á riðstöðvum í von um aukna viðkomu.

## - Fiski - Rannsóknir og ráðgjöf -

Þessi skoðun ríkti almennt til 1970 þegar í ljós kom að flest vötn voru ofsetin og vanveidd eins og áður sagði.

Ég reyndi árangurslaust að fá aflétt lögboðinni friðun í nokkrum vötnum, m.a. Kleifarvatni, Skorradalsvatni og Djúpatvatni. Veiðimálastjóri reyndist ekki tilbúinn að leggja málinu lið.

Þrátt fyrir tilraunir til að auka nýtingu og bæta ástand fisks virðist sem ástand vatnanna hafi lítið breyst, flest eru vannýtt, m.a. vegna galla í lögum sem hindra eðlilega nýtingu. Þar er bæði um að ræða skyldufriðun og ákvæði um veiðifélög sem geta sett reglur sem hindra veiðar og koma þar með í veg fyrir eðlilega nýtingu. Um er að ræða félagsleg vandamál sem ekki eiga sé nein fiskifræðileg rök, þ.e. að vernda þurfi fiskstofn fyrir of mikilli veiði.

### Umsögn um frumvarp til laga um lax og silungsveiðar

Þingskjal 891 -- 607. mál.

#### Inngangur

Fyrst er þess að geta að mér þykir einkennilegt að ég og aðrir sem unnu við vatnarannsóknir og nýtingu vatna skulu ekki hafa verið kvaddir til á meðan frumvarpið var í undirbúningi. Í Athugasemdum með frumvarpinu er einungis minnst á að forstjóri Veiðimálastofnunar hafi veitt sérfræðiaðstoð. Sá sem nú gegnir því starfi hefur í raun lítið fengist við nýtingu silungs og silungsvatna að ég best veit. Eðlilegt hefði verið að kalla til aðila sem starfað hafa við veiðar í vötnum, veiðibændur, sjálfstætt starfandi fiskifræðinga og lögfræðinga sem hafa verið með mál veiðibænda sem finnast þeir hafa verið órétti beittir.

#### 3. gr. Skilgreiningar

Skilgreiningar vantar á ýmsum hugtökum sem eru í lögnum, t.d.

Færi, krókur, dorg, stöng, t.d. en þau eru nefnd í 27. grein um veiðitæki og veiðiaðferðir.

13. gr. 4. málsg: á eftir Veiðimálastofnun. komi: sem og öðrum sem þær þurfa í rannsóknaskyni. sbr. ákvæði í 26. grein um veiðiskírteini.

Það ert óeðlilegt að Veiðimálastofnun skuli hafa einkarétt á veiðiskýrslum.

Upp kom staða árið 2000 þar sem mér var neitað um aðgang að veiðiskýrslum úr Mývatni og kærði ég atvikið til Samkeppnisstofnunar sem úrskurðaði mér í vil. Úrskurðinn má finna á [www.fiski.com/skrar/akv2700.doc](http://www.fiski.com/skrar/akv2700.doc)

Úrskurðarorðin fylgja með þessu skjali sem **Viðauki 1**.

## - Fiski - Rannsóknir og ráðgjöf -

17. gr. Þarna er Veiðimálastofnun enn umsagnaraðili og gæti notfært sér það til að þvinga menn til að kaupa af henni rannsóknir.

-----  
19. gr. 2. málsgrein: Óeðlilegt er að gera reglur um veiðitíma og veiðitakmarkanir að skylduákvæði.

Nær væri að hafa heimildarákvæði er hljóðaði eitthvað á þessa leið: Veiðifélög eða veiðiréttareigendur geta tímabundið sett nánari reglur um veiðitíma og veiðitakmarkanir ef fiskifræðileg rök mæla með því og Landbúnaðarstofnun samþykkt þau rök.

Þá þykir mér rétt að undanskilja heimildir um leyfi til að setja veiðitakmarkanir í almenningi stöðuvatna, nema alveg sérstaklega standi á, sbr. ákvæði í 6. gr. þar sem veiði í almenningi er 'öllum jafnheimil'.

Ástæðan er sú að dæmi eru um að veiðifélög hafa sett veiðireglur sem hafa haft þann eina tilgang að hindra veiðar einstakra eða fárra veiðibænda sem hafa byggt afkomu sína af veiðum og sölu á silungi. Dæmi um þetta er frá Apavatni, þar sem veiðifélagið setti veiðireglur sem gilt hafa frá 1985, um takmarkaðan netafjölda í vatninu, u.þ.b. 300 net. Fjöldi neta hefur svo verið úthlutað til veiðiréttarhafa í samræmi við arðskrá. Flesti nýta ekki sínar heimildir þar sem þeir stunda litla sem enga veiði, svo netafjöldi hefur oftast verið innan við 50 á hverjum tíma.

En þeim sem stunda veiðar í atvinnuskyni er ekki heimilt að nota fleiri net en honum hefur verið úthlutað, og bannað er að leigja til sín net.

Þessar reglur, sem engin fiskifræðileg rök eru fyrir, eru því beinlínis settar til höfuðs þeim sem atvinnu hafa af veiðum í eigin vatni. Hafa þessir aðilar orðið að þola þetta bótalaut.

Önnur dæmi hafa komið upp, þar sem örfáir sumarbústaðaeigendur, sem e.t.v. koma að vatni einu sinni á ári, hafa hindrað eðlilega nýtingu ábúenda við vötn.

Á þessu bar í tengslum við Austurlandsverkefni, sem nefnt var í inngangi.

-----  
19. gr. 3. málsgrein. Óþarfa skrifinska er að veiðimenn eða félög þurfi að leggja fram s.k. nýtingaráætlun og ófært að hún skuli háð samþykki Veiðimálastofnunar. Þarna er reyndar dæmi um hvernig Veiðimálastofnun gæti þvingað veiðifélög til að kaupa af sér rannsóknir þar sem hún er umsagnaraðili, eins og reyndar út um allt í þessum lögum.

-----  
24. 1. málsg. ... "að fenginni tillögu Veiðimálastofnunar". Þessi orð falli burt og í staðinn komi "ef fiskifræðileg rök réttlæta það (mæla með því)"

Í þessari grein eru athyglisverð ákvæði um skaðabætur, sbr. umsögn mína um 19. gr.

-----  
26. gr. Orðin "Að jafnaði skal tiltekið til hverra veiðivatna rannsókn tekur", svo og næsta málsgrein, falli niður.

Annað hvort er mönnum treystandi til að stunda rannsóknir eða ekki. Eins og tengsl Veiðimálastjóra og Veiðimálastofnunar hafa verið og eru enn, flokkast þetta undir óréttmæta samkeppni.

Þá er óeðlilegt að hafa í lögum að rannsóknaraðili megi ekki nýta sér fisk sem er veiddur til rannsókna.

## - Fiski - Rannsóknir og ráðgjöf -

30. gr. Þar sem flest vötn landsins eru vannýtt og engin dæmi eru um að fiski hafi verið eytt með veiði, tel ég að ekki sé nauðsyn á að setja sérstakar reglur um veiðitæki eða veiðiaðferðir í stöðuvötnum. Heimilt á að vera að stunda veiði með öllum tiltækum aðferðum, nema eitri eða sprengiefnum. Þá er undarlegt að sjá bann við ádrætti í almenningi stöðuvatns, því ádráttarnót er dregin upp í fjöru.

Skv. greininni er bannað að nota gildirur eða dragnót, en ég hef þróað slík tæki til að auðvelda og efla nýtingu vatna!

37. gr. Hér finnst mér vanta ákvæði: **Að láta stunda veiði.**

Þá er þarna ákvæði um að eftir stofnun veiðifélags megi enginn stunda veiði nema með leyfi veiðifélags.

Vísa ég til umsagnar minnar um 19. gr. og ákvæða í 24. gr. um skaðabætur.

Almennt má segja að lög og reglur um veiðifélög taka of mikið mið af laxveiðum í ám.

Stofnun veiðifélaga var á sínum tíma tæki til að þvinga veiðieigendur til að leigja hlunnindi sín til stangveiði. Aðferð sem var beitt til að þjóna kröfum sportveiðimanna. Síðar hafa þeir enn frekar saumað að nýtingarrétti landeigenda.

Löggjafinn þarf að sjá til þess að slík þróun gangi ekki út í öfgar, sbr. nýjar tillögur um að stöðva með lögum netaveiðar á Ölfusár- Hvítársvæðinu.

49. gr. Rétt er að löggjafinn athugi vel þessa grein í ljósi þeirra takmarkana sem þetta frumvarp allt setur veiðieigendum. Verði þau samþykkt óbreytt er eins víst að upp risi málaferli og endalausar bótakröfur á ríkissjóð og veiðifélög.

Varla er tilgangur laganna að búa til slíkt umhverfi?

### **Umsögn um frumvarp til laga um Veiðimálastofnun**

612. mál.

#### **Inngangur**

Það hefur stundum verið lagt til að Veiðimálastofnun (Vmst) verði lögð niður og á Alþingi eru nú menn sem sett hafa slíkt fram. Rót þessa er að oft hefur verið almenn óánægja með störf stofnunarinnar. Ekki skal farið nánar út í það hér að öðru leiti en því að stofnunin hefur verið nær einráð á sviði vatnarrannsókna og ráðgjafar og nú á tímum aukinnar menntunar og frjálsræðis má kalla það einokun.

Svo virðist sem þessum lögum sé ætlað að treysta þá stöðu. Enn vil ég vekja athygli á því að forstjóri stofnunarinnar var laganefndinni til 'faglegrar' ráðgjafar, að því er kemur fram í athugasemdum með frumvarpinu.

Þar kemur einnig fram að drög að lögunum hafi verið kynnt á vef Landbúnaðarráðuneytisins í september 2005 og að athugasemdir hafi borist frá 34 aðilum (ekki lítið!) og samtökum, að

## - Fiski - Rannsóknir og ráðgjöf -

farið hafi verið yfir þær og tekið tillit til þeirra eftir því sem efni stóðu til. Hins vegar hafa þessa athugasemdir ekki verið birtar og ekki fengist þó sérstaklega hefi verið leitað eftir því.

-----  
4. gr. 6. liður. Mér finnst ekki rétt að Vmst veiti ráðgjöf um lífríki, mannvirkjagerð o. fl. þar sem hún er einnig umsagnaraðili, og hefur heimild til að stunda og taka gjald fyrir rannsóknir, sem er svo aftur grundvöllur ráðgjafar. Þetta er óeðlilegt.

7. liður. Hér er Vmst sett inn á fyrirtækjasvið / einkasvið. Þetta krefst fjárfestinga í mannvirkjum og starfsfólki og er umsvifamikið starf sem stofnunin ætti að fela einkaaðilum. Spyrja má einnig: Fyrir hvern er stofnunin að gera þetta?

9. liður. Stofnunin skal veita lögboðnar umsagnir. Þetta er í blóra við samkeppnislög ef 10. liður 4. gr. og 6. gr. um gjaldtöku verður samþykkt.

10. Falli brott. Ekki á að vera hægt að rannsaka, taka gjald og veita svo umsögn um eigin verk. Þetta getur leitt til fjárkúgunar, beinnar eða óbeinnar.

11. liður. Óþarfur, þar sem 1. liður nær til þessa!

-----  
5. gr. 3. málsgrein. Óþarfi og felur í sér mikinn kostnað, og óeðlilega samkeppni við einkaaðila, sbr. umsögn við 7. lið 4. gr.

4. málsgrein. Þetta er ósamræmanlegt því hlutverki að vera rannsóknaraðili. Ef Vmst. eignast hlut t.d. Stjórnun Odda, hvar ætlar hún að kaupa merki?

-----  
6. gr. Þessi grein verður að falla burt. Í raun ætti að standa í þessari grein að Vmst sé óheimilt að taka gjald fyrir rannsóknir. Ef hið opinbera vill láta stunda grunnrannsóknir og hafa stofnun sem sér um skráningu og veitir umsagnir verður sú stofnun að vera fjárhagslega sjálfstæð.

Ég hef sjálfur orðið fyrir barðinu á einokun Vmst. Þeir hafa haft af mér mörg verkefni sem ég var byrjaður á með því að beita verkkaupa mína þrýstingi. Hafa þeir orðið að láta undan hótunum og segja mér upp. Í sumum slíkum tilfellum hef ég sent skaðabótareikning. Vmst hefur einnig hótað mínum viðskiptavinum því að versli þeir ekki við Vmst, þá fái þeir ekki vilyrði eða meðmæli við beiðnum sínum um framkvæmdir eða fyrirgreiðslu.

Þá hafa þeir beitt rógi til að sverta mig í augum viðskiptavina og sagt að betra sé að versla við stofnun en einstaklinga. Ég vil ekki nefna einstök atvik, en skal telja þau upp verði þess óskað.

Þó vil ég benda á gagnkvæman samning Vmst og OR um rannsóknir í Elliðaám, þar sem Vmst hefur þegið rannsóknafé í 20 ár, gegn því að taka ekki of hart á aðgerðum OR í ánum í

## - Fiski - Rannsóknir og ráðgjöf -

tengslum við rafmagnsframleiðslu, með tilheyrandi þurrkunum á árfaravegi. Einnig "gagnkvæmri samvinnu" Landsvirkjunar og Vmst í tvo áratugi.

Engir aðrir virðast fá tækifæri til að komast þar að.

Þá virðist Vmst hafa, í gegn um samtryggingakerfi, aðgang að sjóðum, t.d. Framleiðnisjóði og Fiskræktarsjóði. Aðrir komast þar ekki að.

Fleira mætti nefna, sem hindrar samkeppni eins og samvinnu ríkis- og bæjarstofnana um að skipta með sér styrkjum og verkefnum. Hér á ég m.a. við HÍ og Náttúrustofu Kópavogs. Allt til að koma í veg fyrir að einkaaðilar geti eftt sínar rannsóknir.

**Veiðimálastofnun á að vera bannað að selja út vinnu.** Ef það vantar fé á að draga sig út úr s.k. þjónusturannsóknum, um þær getum við einkaaðilar séð, segja upp þeim sem við það hafa starfað og fara fram á fé til að sinna því sem þeim stjórnvöld ætla þeim.

Þeir ættu svo að miðla þekkingu til okkar í einkageiranum, skýra frá því sem kemur fram á ráðstefnum erlendis og hafa við okkur gagnkvæma samvinnu um rannsóknaniðurstöður.

Þeir eiga **ekki** að fá að halda áfram fyrri starfsháttum, að niða niður skóinn af keppinautunum.



Jón Kristjánsson

Reykjavík, 18. maí 2006

## Viðauki 1: Úrskurðarorð samkeppnisstofnunar í máli 27/2000

### 5.

Eins og fram kemur í 5. gr. samkeppnislaga er það eitt af meginhlutverkum samkeppnisráðs að gæta þess að aðgerðir opinberra aðila takmarki ekki samkeppni. Samkvæmt úrskurði áfrýjunarnefndar samkeppnismála nr. 4/1997, *Tryggingastofnun ríkisins gegn samkeppnisráði*, getur samkeppnisráð gripið til aðgerða gegn m.a. athöfnum opinberra aðila að því marki sem þær kunna að hafa skaðleg áhrif á samkeppni, að því tilskildu að sérlög hafi ekki að geyma sérstakar reglur um heimild eða skyldu til slíkra athafna. Að mati samkeppnisráðs standa ákvæði sérlaga ekki í vegi fyrir bindandi beitingu samkeppnislaga í þessu máli.

Það er álit samkeppnisráðs að samkeppnisaðstæður á þeim markaði sem hér er til umfjöllunar séu óásættanlegar fyrir keppinauta Veiðimálastofnunar. Þessar aðstæður, sem felast m.a. í meðferð upplýsinga og gagna, fjárhagslega óskiptum rekstri og tengslum við embætti veiðimálastjóra, hafa gert stofnuninni kleift að misbeita stöðu sinni í samkeppni við kvartanda í máli þessu. Verður því að mæla fyrir um meðferð gagna stofnunarinnar og fjárhagslegan aðskilnað á milli samkeppnisrekstrar og lögbundinna verkefna.

Samkeppnisráð væntir þess að þær aðgerðir sem mælt er fyrir um í máli þessu leiði til þess að jöfnuð verði sú samkeppnislega mismunun sem verið hefur og embætti veiðimálastjóra hafi hliðsjón af þeim athugasemdum sem hér hafa verið settar fram í samskiptum við Veiðimálastofnun og aðra þá sem starfa á verkssviði stofnunarinnar.

### IV.

#### Ákvörðunarorð:

„Í samskiptum við kvartanda í máli þessu hefur Veiðimálastofnun haft skaðleg áhrif á samkeppni í skilningi 17. gr. samkeppnislaga nr. 8/1993.

Með heimild í 17. gr. samkeppnislaga beinir samkeppnisráð þeim fyrirmælum til Veiðimálastofnunar að hún tryggi að jafnræði ríki milli samkeppnisrekstrar stofnunarinnar og keppinauta varðandi aðgang að þeim gögnum og upplýsingum sem stofnunin hefur aflað í skjóli lögbundinna verkefna. Í þessu felst m.a. að keppinautar skulu fá þessar upplýsingar á sams konar formi og samkeppnisrekstur Veiðimálastofnunar og gegn sambærilegu endurgjaldi, ef við á.

Með vísan í 2. mgr. 14. gr. samkeppnislaga, sbr. 17. gr. þeirra, mælir samkeppnisráð fyrir um fjárhagslegan aðskilnað á milli þess hluta rekstrar Veiðimálastofnunar sem annast lögboðin verkefni stofnunarinnar og þess hluta stofnunarinnar sem annast rannsóknir og önnur verkefni á starfssviði stofnunarinnar fyrir einstaklinga, félög og stofnanir gegn endurgjaldi. Hinn fjárhagslegi aðskilnaður skal framkvæmdur með eftirfarandi hætti frá 1. janúar 2001:

1. Stofnuð verði sérstök eining um rekstur er lýtur að verkefnum á starfssviði Veiðimálastofnunar sem unnin eru gegn sérstöku endurgjaldi. Reikningshald einingarinnar skal vera sjálfstætt. Reikningsskil skulu gerð í samræmi við meginreglur laga um ársreikninga og skulu þau liggja fyrir opinberlega með sambærilegum hætti og almennt gerist.

## - Fiski - Rannsóknir og ráðgjöf -

**2. Gera skal sérstakan stofnefnahagsreikning. Skulu þær eignir sem teljast til einingarinnar metnar á markaðsverði ef þess er kostur en annars á endurkaupsverði að frádregnum hæfilegum afskriftum.**

**3. Með skuldum einingarinnar skulu teljast skuldbindingar sem tengjast starfsemi hennar.**

**4. Öll viðskipti milli hinnar sérstöku einingar og þess hluta Veiðimálastofnunar sem annast lögboðin verkefni stofnunarinnar skulu verðlögð á markaðsverði eins og um viðskipti milli óskyldra aðila væri að ræða. Ef markaðsverð liggur ekki fyrir skal miðað við kostnaðarverð að viðbættri hæfilegri álagningu.**

**5. Gjaldskrá skal standa undir rekstrarkostnaði hinnar sérstöku einingar auk hæfilegrar álagningar eins og um sjálfstæðan rekstur væri að ræða.“**